ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ F. G. JACOBS της 22ας Απριλίου 1993 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

1. Αν τα πρόσωπα που καταβάλλουν εισφορές κοινωνικής ασφαλίσεως στη Γερμανία έχουν δικαίωμα επιστροφής των εισφορών αυτών σε περίπτωση υπαγωγής τους στο ειδικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως των Γερμανών δημοσίων υπαλλήλων, παρέχει το κοινοτικό δίκαιο το δικαίωμα επιστροφής των εισφορών αυτών σε όσους υπάγονται σε ειδικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως των δημοσίων υπαλλήλων σε άλλο κράτος μέλος; Αυτό είναι κατ' ουσίαν το ερώτημα που υπέβαλε στο Δικαστήριο το Sozialgericht Reutlingen, διατυπώνοντάς το ως εξής:

«Έχουν τα άρθρα 9, 10, παράγραφος 2, 13, παράγραφος 2, στοιχείο δ', του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 την έννοια ότι ο εργαζόμενος έχει επίσης δικαίωμα επιστροφής των εισφορών κατά την εθνική νομοθεσία, οσάκις υπάγεται σε ανάλογο σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως των δημοσίων υπαλλήλων όχι δυνάμει των εθνικών διατάξεων της χώρας αυτής, αλλά κατ' εφαρμογήν των διατάξεων άλλου κράτους μέλους;»

Η κοινοτική ρύθμιση

2. Ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητος (στο εξής: κανονισμός), τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6). Οι μεταγενέστερες τροποποιήσεις (βλ. την κωδικοποιημένη έκδοση που δημοσιεύθηκε μόνον για ενημέρωση στην ΕΕ 1992, C 325, σ. 1) δεν επέφεραν καμιά σημαντική μεταβολή όσον αφορά την παρούσα υπόθεση.

3. Το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού ορίζει:

«Τα πρόσωπα που κατοικούν στο έδαφος ενός από τα κράτη μέλη και για τα οποία ισχύουν οι διατάξεις του παρόντος κανονισμού, υπόκεινται στις υποχρεώσεις και απολαύουν των δικαιωμάτων που απορρέουν από τη νομοθεσία κάθε κράτους μέλους υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του, υπό την επιφύλαξη ειδικών διατάξεων του παρόντος κανονισμού.»

Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 4:

«Ο παρών κανονισμός δεν ισχύει (...) για τα ειδικά συστήματα των δημοσίων υπαλλήλων ή των προς αυτούς εξομοιουμένων.»

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

Το άρθρο 9, παράγραφος 1, προβλέπει ότι:

«Οι διατάξεις της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους, κατά τις οποίες η υπαγωγή στην προαιρετική ασφάλιση ή στην προαιρετική συνέχιση της ασφαλίσεως εξαρτάται από την κατοικία στο έδαφος του κράτους αυτού, δεν ισχύουν για τα πρόσωπα τα οποία κατοικούν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους, εφόσον είχαν υπαχθεί στη νομοθεσία του πρώτου κράτους σε οποιαδήποτε στιγμή της προηγούμενης επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας, υπό την ιδιότητα μισθωτών ή μη μισθωτών.»

Οι ειδικότερες λεπτομέρειες εφαρμογής της νομοθεσίας περί προαιρετικών εισφορών στα γερμανικά ασφαλιστικά συστήματα προβλέπονται στο σημείο Γ.7 του παραρτήματος VI του κανονισμού το οποίο ορίζει ιδίως ότι:

«Αν πληρούνται οι γενικές προϋποθέσεις, δύνανται να καταβάλλονται εισφορές προαιρετικής ασφαλίσεως στη γερμανική ασφάλιση συντάξεων:

(...)

β) εφόσον ο ενδιαφερόμενος έχει την κατοικία ή τη συνήθη διαμονή του στο έδαφος άλλου κράτους μέλους και ήταν ασφαλισμένος, υποχρεωτικά ή προαιρετικά, σε οποιαδήποτε στιγμή κατά το παρελθόν στη γερμανική ασφάλιση συντάξεων·

(...)».

Κατά το άρθρο 10, παράγραφος 2, του κανονισμού:

«Αν η νομοθεσία ενός κράτους μέλους εξαρτά την απόδοση εισφορών από τον όρο ότι ο ενδιαφερόμενος έπαυσε να υπάγεται στην υποχρεωτική ασφάλιση, ο όρος αυτός δεν θεωρείται ότι εκπληρούται επί όσο χρόνο ο ενδιαφερόμενος υπάγεται υπό την ιδιότητα του εργαζομένου, μισθωτού ή μη μισθωτού, στην υποχρεωτική ασφάλιση δυνάμει της νομοθεσίας άλλου κράτους μέλους.»

Κατά το άρθρο 13, παράγραφος 1, τα πρόσωπα για τα οποία ισχύει ο κανονισμός υπόκεινται καταρχήν στη νομοθεσία ενός μόνον κράτους μέλους και, δυνάμει του άρθρου 13, παράγραφος 2, στοιχείο δ', οι δημόσιοι υπάλληλοι και οι προς αυτούς εξομοιούμενοι υπόκεινται καταρχήν στη νομοθεσία του κράτους μέλους στο οποίο υπάγεται η υπηρεσία που τους απασχολεί.

Το πλαίσιο της υποθέσεως

4. Η προσφεύγουσα της κύριας δίκης είναι Γαλλίδα υπήκοος η οποία, αφού απέκτησε την ιδιότητα του εκπαιδευτικού στη Γαλλία, εργάστηκε στη Γερμανία από το 1973 μέχρι το 1977. Κατά την περίοδο αυτή, κατέβαλε υποχρεωτικές εισφορές σε σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως μισθωτών εργαζομένων. Διαχειριστής του συστήματος αυτού είναι το Bundesversicherungsanstalt für Angestellte (ομοσπονδιακός ασφαλιστικός φορέας ιδιωτικών υπαλλήλων), καθού της κύριας δίκης. Οι εισφορές της προσφεύγουσας στο σύστημα του καθού (στο εξής: γερμανικές εισφορές) αντιστοιχούσαν συνολικά σε ασφαλιστική περίοδο μικρότερη των 60 μηνών, που αποτελεί την ελάχιστη απαιτούμενη περίοδο προκειμένου να λάβει κάποιος σύνταξη λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου. Από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει ότι, από το 1973, η προσφεύγουσα της κύριας δίκης κατέβαλλε υποχρεωτικώς εισφορές στο γαλλικό σύστημα κοινωνικής

ασφαλίσεως των δημοσίων υπαλλήλων, καίτοι συνέχιζε να διαμένει στη Γερμανία. Το 1990, η προσφεύγουσα της κύριας δίκης αποφάσισε να επιστρέψει στη Γαλλία προκειμένου να διοριστεί εκεί δημόσιος υπάλληλος και ζήτησε την επιστροφή του ημίσεος του συνολικού ποσού των εισφορών που είχε καταβάλει στη Γερμανία. Το καθού της κύριας δίκης απέρριψε την αίτησή της στις 19 Σεπτεμβρίου 1990 και τη διοικητική της ένσταση στις 11 Ιανουαρίου 1991. Η προσφεύγουσα της κύριας δίκης είναι σήμερα υπάλληλος της γαλλικής δημοσίας διοικήσεως με την ιδιότητα του δημοσίου υπαλλήλου και κατοικεί στη Γαλλία.

5. Όπως προκύπτει, ένα πρόσωπο το οποίο, αφού κατέβαλε τις ίδιες εισφορές με την προσφεύγουσα της κύριας δίκης, διορίστηκε δημόσιος υπάλληλος όχι στη Γαλλία, αλλά στη Γερμανία, έχει δικαίωμα επιστροφής των εισφορών που κατέβαλε. Έχει το δικαίωμα αυτό, διότι, υπ' αυτές τις συνθήκες, δεν έχει τη δυνατότητα να καταβάλλει προαιρετικώς εισφορές στο σύστημα του καθού, εφόσον αντ' αυτού καλύπτεται από το ειδικό σύστημα των Γερμανών δημοσίων υπαλλήλων. Επομένως, η μη ύπαρξη δικαιώματος καταβολής προαιρετικών εισφορών είναι προϋπόθεση από την οποία, κατά την εφαρμοστέα γερμανική νομοθεσία, εξαρτάται η ύπαρξη δικαιώματος επιστροφής των εισφορών. Αντιθέτως, η προσφεύγουσα της κύριας δίκης έχει το δικαίωμα να καταβάλλει προαιρετικές εισφορές και, αφού καταβάλει εισφορές για συνολική περίοδο 60 μηνών, αποκτά το δικαίωμα να λάβει γερμανική σύνταξη, όταν συμπληρώσει το 65ο έτος της ηλικίας της. Σημειωτέον ότι, δυνάμει του άρθρου 9, παράγραφος 1, του κανονισμού και του σημείου Γ.7, στοιχείο β', του παραρτήματος VI, διατηρεί το δικαίωμα να καταβάλλει τέτοιες εισφορές, ακόμη και αν προς το παρόν διαμένει στη Γαλλία. Εντούτοις, φαίνεται ότι θα προτιμούσε να παραιτηθεί του δικαιώματος προαιρετικής ασφαλίσεως και αντ' αυτού να της επιστραφούν οι εισφορές που είχε καταβάλει.

Εξέταση του προδικαστικού ερωτήματος

6. Το Sozialgericht υπονοεί ότι η ισχύουσα γερμανική νομοθεσία ενδέχεται να μη συμβιβάζεται με την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως που καθιερώνει το κοινοτικό δίκαιο, και ιδίως το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού, καθόσον δεν είναι δυνατόν να ερμηνευθούν οι οικείες διατάξεις της γερμανικής νομοθεσίας κατά τρόπο που να θέτει την προσφεύγουσα της κύριας δίκης στην ίδια μοίρα μ' ένα Γερμανό δημόσιο υπάλληλο. Όπως ανέφερα, ένας Γερμανός δημόσιος υπάλληλος που κατέβαλε υποχρεωτικές εισφορές για περίοδο μικρότερη των 60 μηνών έχει τη δυνατότητα, όταν διορίστεί, να ζητήσει την επιστροφή του ημίσεος του συνολικού ποσού των εισφορών του, ενώ αυτός που διορίζεται δημόσιος υπάλληλος σε άλλο κράτος μέλος δεν έχει τη δυνατότητα αυτή. Το Sozialgericht τονίζει ότι δεν αμφισβητείται ότι η χορηγούμενη σύνταξη από το γερμανικό σύστημα ασφαλίσεως των δημοσίων υπαλλήλων προσομοιάζει πολύ με τη σύνταξη που χορηγείται κατά το γαλλικό σύστημα ασφαλίσεως των δημοσίων υπαλλήλων.

7. Για να δοθεί απάντηση στο ερώτημα που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο, πρέπει, κατά τη γνώμη μου, να εξεταστούν δύο σημεία. Πρώτον, πρόκειται για το ζήτημα αν το δικαίωμα επιστροφής εισφορών από το σύστημα του καθού της κύριας δίκης πρέπει να θεωρηθεί συνυφασμένο με το ειδικό σύστημα ασφαλίσεως των Γερμανών δημοσίων υπαλλήλων. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, είναι σαφές ότι η προσφεύγουσα της κύριας δίκης δεν μπορεί να επικαλείται δικαίωμα επιστροφής, δεδομένου ότι τα συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως των δημοσίων υπαλλήλων αποκλείονται από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού με το άρθρο 4, παράγραφος 4. Εντούτοις, αν το δικαίωμα αυτό δεν είναι συνυφασμένο με το σύστημα των δημοσίων υπαλλήλων, ανακύπτει το ζήτημα αν η προσφεύγουσα της κύριας δίκης έχει δικαίωμα ίσης μεταχειρίσεως σε σχέση μ' ένα Γερμανό δημόσιο υπάλληλο,

σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού. Θα εξετάσω τα σημεία αυτά με τη σειρά.

α) Συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως των δημοσίων υπαλλήλων

8. Κατά τη Γερμανική Κυβέρνηση, το δικαίωμα επιστροφής των εισφορών των Γερμανών δημοσίων υπαλλήλων πρέπει να θεωρηθεί ότι αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του ειδικού συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως των εργαζομένων αυτών και, ως τέτοιο, αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 4. Η Γερμανική Κυβέρνηση τονίζει ότι το δικαίωμα επιστροφής των εισφορών απορρέει από το γεγονός ότι οι Γερμανοί δημόσιοι υπάλληλοι δεν υπόκεινται στην υποχρέωση καταβολής εισφορών σε σύστημα ασφαλίσεως των ιδιωτικών υπαλλήλων και δεν έχουν το δικαίωμα να καταβάλλουν προαιρετικές εισφορές. Εντούτοις, φαίνεται ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι που έχουν καταβάλει εισφορές επί 60 τουλάχιστον μήνες στο σύστημα του καθού της κύριας δίκης έχουν το δικαίωμα (προαιρετικής) συνεχιζομένης ασφαλίσεως και ότι, υπ' αυτές τις συνθήκες, δεν τους χορηγείται κανένα δικαίωμα επιστροφής των εισφορών.

9. Επομένως, φαίνεται ότι μόνον το γεγονός ότι κάποιος εργάζεται ως Γερμανός δημόσιος υπάλληλος δεν αποτελεί ικανή συνθήκη για την επιστροφή των εισφορών, καίτοι αυτό αρκεί οσάκις καταβλήθηκαν εισφορές για περίοδο μικρότερη των 60 μηνών. Ούτε αποτελεί αναγκαία συνθήκη, καθόσον φαίνεται ότι άλλες κατηγορίες προσώπων, ήτοι ιδίως οι υπήκοοι τρίτων χωρών, που δεν μπορούν να αποκτήσουν δικαίωμα συνταξιοδοτήσεως με τις εισφορές τους, έχουν δικαίωμα επιστροφής των εισφορών που κατέβαλαν. Επομένως, το δικαίωμα επιστροφής των εισφορών δεν αποτελεί ειδικό στοιχείο του συστήματος των δημοσίων υπαλλήλων.

10. Εν πάση περιπτώσει, το δικαίωμα επιστροφής των εισφορών που έχουν καταβληθεί σε σύστημα ιδιωτικών υπαλλήλων δεν μπορεί να θεωρηθεί συνυφασμένο με το ειδικό σύστημα των δημοσίων υπαλλήλων· είναι λογικότερο να θεωρηθεί ότι ένα τέτοιο δικαίωμα είναι συνυφασμένο με το σύστημα βάσει του οποίου έχουν καταβληθεί οι εισφορές αυτές.

11. Επομένως, φρονώ ότι το ζήτημα του δικαιώματος επιστροφής των εισφορών που καταβλήθηκαν στο σύστημα του καθού της κύριας δίκης, το οποίο παρέχεται σε ορισμένους δημοσίους υπαλλήλους, δεν αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 4. Επομένως, πρέπει να εξεταστεί αν η άρνηση του καθού της κύριας δίκης να επιστρέψει στην προσφεύγουσα τις εισφορές που είχε καταβάλει αντίκειται στην αρχή της ίσης μεταχειρίσεως που περιέχεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού.

β) Το δικαίωμα ίσης μεταχειρίσεως

12. Η Γερμανική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η γερμανική νομοθεσία θέτει την προσφεύγουσα της κύριας δίκης στην ίδια μοίρα με κάθε Γερμανό υπάλληλο, όχι δημόσιο υπάλληλο, ο οποίος κατέβαλε υποχρεωτικές εισφορές στο σύστημα του καθού της κύριας δίκης και στη συνέχεια έπαυσε να υπάγεται στο σύστημα της υποχρεωτικής ασφαλίσεως. Όπως κάθε υπάλληλος αυτής της κατηγορίας, η προσφεύγουσα της κύριας δίκης έχει το δικαίωμα να καταβάλλει προαιρετικώς εισφορές και, κατά συνέπεια, να λάβει ενδεχομένως στη συνέχεια σύνταξη, αλλά δεν έχει δικαίωμα επιστροφής των εισφορών που κατέβαλε. Εκ πρώτης όψεως, το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού φαίνεται ότι δεν απαιτεί τίποτε άλλο. Όπως υπογράμμισε η Γερμανική Κυβέρνηση κατά την προφορική διαδικασία, καίτοι οι Γερμανοί δημόσιοι υπάλληλοι τυγχάνουν διαφορετικής μεταχειρίσεως από άλλους που έπαυσαν να υπάγονται στην υποχρεωτική ασφάλιση,

αφού κατέβαλαν εισφορές για περίοδο μικρότερη των 60 μηνών, είναι επίσης αληθές ότι η θέση τους είναι διαφορετική από εκείνη των προσώπων αυτών. Σε αντίθεση προς εκείνον που βρίσκεται στην κατάσταση της προσφεύγουσας, ο Γερμανός δημόσιος υπάλληλος δεν έχει κανένα δικαίωμα προαιρετικής συνεχιζομένης ασφαλίσεως. Επομένως, το δικαίωμα επιστροφής μπορεί να θεωρηθεί ως αντάλλαγμα της αδυναμίας καταβολής προαιρετικών εισφορών και, κατά συνέπεια, κτήσεως συνταξιοδοτικών δικαιωμάτων κατ' εφαρμογήν του συστήματος του καθού. Επιπλέον, η Γερμανική Κυβέρνηση αφήνει να εννοηθεί ότι το δικαίωμα καταβολής προαιρετικών εισφορών κατά γενικό κανόνα παρέχει περισσότερα πλεονεκτήματα από το δικαίωμα επιστροφής, καθόσον, αφενός μεν, μόνον το ήμισυ των εισφορών (που αντιστοιχούν μάλλον στις καταβληθείσες από τον υπάλληλο παρά από τον εργοδότη εισφορές) μπορεί να επιστραφεί και, αφετέρου, γίνεται τιμαριθμική αναπροσαρμογή της τελικώς λαμβανομένης συντάξεως.

13. Αναλόγως της καταστάσεως του ενδιαφερομένου, το δικαίωμα επιστροφής των εισφορών μπορεί να φαίνεται ότι σε ορισμένες περιπτώσεις παρέχει περισσότερα πλεονεκτήματα από το δικαίωμα προαιρετικής ασφαλίσεως, ενώ σε άλλες περιπτώσεις μπορεί να φαίνεται λιγότερο ευνοϊκό. Υπ' αυτές τις συνθήκες, είναι αμφίβολο αν μπορεί να γίνεται λόγος για δυσμενή διάκριση: βλ. την απόφαση της 8ης Οκτωβρίου 1980, 810/79, Überschär (Συλλογή τόμος 1980/III, σ. 43, σκέψη 17). Εξάλλου, ακόμη και στα πλαίσια μιας μεμονωμένης περιπτώσεως, μπορεί να είναι δύσκολο να προσδιοριστεί ποιο δικαίωμα είναι ευνοϊκότερο· συγκεκριμένα, τα δύο δικαιώματα μπορεί να μην είναι επακριβώς συγκρίσιμα, καθόσον το πρώτο αντιπροσωπεύει άμεση χρηματική παροχή, ενώ το δεύτερο αντιστοιχεί στη δυνατότητα λήψεως μελλοντικής παροχής ως αντάλλαγμα παρούσας δαπάνης. Εν πάση περιπτώσει, είναι σαφές ωστόσο ότι η κατάσταση ενός Γερμανού δημοσίου υπαλλήλου που δεν έχει κανένα δικαίωμα να καταβάλλει προαιρετικές εισφορές στο σύστημα του καθού διαφέρει αντικειμενικά από την κατάσταση της προσφεύγουσας.

14. Κατά την Επιτροπή, η προσφεύγουσα έχει δικαίωμα να τυγχάνει της αυτής μεταχειρίσεως μ' ένα Γερμανό δημόσιο υπάλληλο και όχι μόνο δικαίωμα ίσης μεταχειρίσεως σε σχέση με τον Γερμανό ιδιωτικό υπάλληλο. Όπως υπογραμμίζει η Επιτροπή, το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού απαγορεύει όχι μόνον την άμεση δυσμενή διάκριση λόγω ιθαγενείας, αλλά και την έμμεση δυσμενή διάκριση η οποία, με την εφαρμογή άλλων κριτηρίων διακρίσεως, καταλήγει στην πραγματικότητα στο ίδιο αποτέλεσμα: βλ. την απόφαση της 28ης Ιουνίου 1978, 1/78, Kenny (Συλλογή τόμος 1978, σ. 461, σκέψεις 16 έως 20). Οι υπάλληλοι που στη Γερμανία υπόκεινται στο ειδικό σύστημα των δημοσίων υπαλλήλων είναι συνήθως Γερμανοί υπήκοοι, σε αντίθεση προς τους διακινουμένους εργαζομένους που επιστρέφουν ως δημόσιοι υπάλληλοι στο κράτος μέλος από το οποίο κατάγονται και συνήθως έχουν την ιθαγένεια αυτού του κράτους. Κατά την Επιτροπή, η διαφορετική μεταχείριση αυτών των δύο κατηγοριών εργαζομένων αποτελεί επομένως έμμεση δυσμενή διάκριση η οποία αντίκειται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού.

15. Εντούτοις, σε αντίθεση προς την άποψη της Επιτροπής, δεν μου φαίνεται ότι η διαφορετική αυτή μεταχείριση μπορεί να θεωρηθεί ως δυσμενής διάκριση αντίθετη προς το άρθρο 3, παράγραφος 1. Βεβαίως, οι διακινούμενοι εργαζόμενοι που επιστρέφουν στο κράτος από το οποίο κατάγονται για να ασκήσουν εκεί τα καθήκοντα δημοσίου υπαλλήλου βρίσκονται, ως προς την επιστροφή των εισφορών, σε κατάσταση διαφορετική από εκείνη των εργαζομένων στη γερμανική δημόσια διοίκηση. Αντιθέτως, βρίσκονται, όπως είδαμε, στην ίδια κατά-

σταση με κάθε άλλο εργαζόμενο υπήκοο κράτους μέλους της Κοινότητας που παύει να υπάγεται στη γερμανική υποχρεωτική ασφάλιση. Οι εργαζόμενοι αυτοί θα μπορούν, με την καταβολή προαιρετικών εισφορών, να συμπληρώσουν την ελάχιστη περίοδο των 60 μηνών που απαιτείται για την απόκτηση δικαιώματος συνταξιοδοτήσεως. Δεν βλέπω γιατί θα έπρεπε να επιβληθεί στη Γερμανία να θέτει τους δημοσίους υπαλλήλους άλλων κρατών μελών στην ίδια μοίρα με τους δημοσίους υπαλλήλους της ή να θέτει τους διακινουμένους εργαζομένους που επιστρέφουν για να εργαστούν στη δημόσια διοίκηση της πατρίδας τους σε διαφορετική μοίρα από τους διακινουμένους εργαζομένους που επιστρέφουν στην πατρίδα τους για να εργαστούν στον ιδιωτικό τομέα. Όπως ανέφερα, και οι δύο κατηγορίες διακινουμένων εργαζομένων που επιστρέφουν στην πατρίδα τους έχουν το δικαίωμα να καταβάλλουν προαιρετικές εισφορές και οι ενδιαφερόμενοι βρίσκονται, ως προς αυτό, σε διαφορετική θέση από εκείνη των Γερμανών δημοσίων υπαλλήλων που έχουν δικαίωμα επιστροφής των εισφορών. Είναι σαφές ότι η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως που καθιερώνει το κοινοτικό δίκαιο δεν επιβάλλει την ίση μεταχείριση καταστάσεων που είναι αντικειμενικώς διαφορετικές. Επομένως, μου φαίνεται ότι, για τους σκοπούς του άρθρου 3, παράγραφος 1, το δικαίωμα προαιρετικής συνεχιζομένης ασφαλίσεως της προσφεύγουσας της κύριας δίκης αποτελεί επαρκή λόγο προκειμένου να μη γίνει δεκτή η αίτησή της για επιστροφή των εισφορών που είχε καταβάλει.

16. Η κατάσταση θα ήταν βεβαίως διαφορετική, αν η γερμανική νομοθεσία δεν παρείχε σε κανένα εργαζόμενο δικαίωμα προαιρετικής ασφαλίσεως. Αν οι Γερμανοί δημόσιοι υπάλληλοι εν τοιαύτη περιπτώσει απέλαυαν του δικαιώματος επιστροφής των υποχρεωτικών εισφορών τους, ενώ άλλες κατηγορίες εργαζομένων δεν απέλαυαν τέτοιου δικαιώματος, θα μπορούσε να αποδειχθεί έμμεση δυσμενής διάκριση εις βάρος των μη Γερμανών υπηκόων. Εντούτοις, πρέπει να σημειωθεί ότι, υπό παρόμοιες συνθήκες, ελάχιστη σημασία έχει αν ο εν λόγω εργαζόμενος ήθελε να εργαστεί ως δημόσιος υπάλληλος στο κράτος μέλος από το οποίο κατάγεται. Η εν λόγω δυσμενής διάκριση θα έπληττε όλους τους μη Γερμανούς υπηκόους που έχουν καταβάλει υποχρεωτικές εισφορές και, επειδή δεν είναι Γερμανοί, υπάγονται σε κατηγορία που έχει λιγότερες πιθανότητες να αποκτήσει το δικαίωμα επιστροφής των εισφορών του οποίου απολαύουν οι Γερμανοί δημόσιοι υπάλληλοι.

17. Στην παρούσα υπόθεση, η Επιτροπή φρονεί ότι οι διακινούμενοι εργαζόμενοι που επιστρέφουν στην πατρίδα τους για να εργαστούν στον ιδιωτικό τομέα θα πρέπει να έχουν διαφορετική μεταχείριση από εκείνους που, μετά την επιστροφή τους, υπάγονται σε ειδικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως των δημοσίων υπαλλήλων, διότι οι δύο κατηγορίες απολαύουν διαφορετικών δικαιωμάτων δυνάμει του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71. Σε αντίθεση προς τα μέλη της πρώτης κατηγορίας, τα μέλη της δεύτερας κατηγορίας δεν μπορούν ενδεχομένως να επωφεληθούν από τις διατάξεις του άρθρου 46 του κανονισμού, το οποίο ισχύει για όσους έχουν υπαχθεί στη νομοθεσία περί κοινωνικής ασφαλίσεως περισσοτέρων του ενός κρατών μελών. Για τη χορήγηση των παροχών γήρατος, το άρθρο 46, παράγραφος 2, απαιτεί να συνυπολογίζεται η ασφαλιστική περίοδος που διανύθηκε στα πλαίσια της νομοθεσίας κράτους μέλους, ακόμη και αν η περίοδος αυτή δεν αρκεί για την απόκτηση δικαιώματος λήψεως παροχών δυνάμει της νομοθεσίας αυτής. Συνεπώς, ο διακινούμενος εργαζόμενος που συμπλήρωσε περίοδο ασφαλίσεως μικρότερη των 60 μηνών στη Γερμανία και επιστρέφει στη συνέχεια για να εργαστεί στον ιδιωτικό τομέα στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους, μπορεί να ζητήσει να συνυπολογιστούν οι εισφορές που κατέβαλε στη Γερμανία. Αντιθέτως, ο διακινούμενος εργαζόμενος που, μετά την επιστροφή του, καλύ-

πτεται από ειδικό σύστημα των δημοσίων υπαλλήλων δεν θα έχει τέτοιο δικαίωμα. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το ειδικό σύστημα αποκλείεται του πεδίου εφαρμογής του κανονισμού, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 4, οπότε ο διακινούμενος εργαζόμενος δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει υπαχθεί στη νομοθεσία περισσοτέρων του ενός κρατών μελών εκ μόνου του γεγονότος ότι εργάστηκε προηγουμένως στη Γερμανία.

18. Εντούτοις, είναι σαφές ότι η διαφορά που επισημαίνει η Επιτροπή δεν είναι συνέπεια άνισης μεταχειρίσεως δυνάμει της εθνικής νομοθεσίας, αλλά αποτελεί μάλλον συνέπεια των διατάξεων του ίδιου του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, και ιδίως του αποκλεισμού των συστημάτων των δημοσίων υπαλλήλων σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 4. Κατά τη γνώμη μου, δεν απόκειται σε κάθε κράτος μέλος να διασφαλίζει ότι ο αποκλεισμός των συστημάτων των δημοσίων υπαλλήλων από το πεδίο εφαρμογής του κανονισμού δεν θέτει σε μειονεκτικότερη θέση τους διακινουμένους εργαζομένους που επιστρέφουν για να εργαστούν ως δημόσιοι υπάλληλοι στο κράτος μέλος από όπου κατάγονται σε σχέση με εκείνους που επιστρέφουν στην πατρίδα τους για να εργαστούν στον ιδιωτικό τομέα. Ειδικότερα, ένα κράτος μέλος δεν υποχρεούται να επιστρέφει τις εισφορές υπό τέτοιες συνθήκες. Όπως είδαμε, αρκεί εν προκειμένω να έχουν οι διακινούμενοι εργαζόμενοι που επιστρέφουν στην πατρίδα τους, αφού εργάστηκαν στη Γερμανία, όπως κάθε άλλος εργαζόμενος που ήταν υποχρεωτικά ασφαλισμένος στη Γερμανία, το ίδιο δικαίωμα προαιρετικής καταβολής εισφορών.

19. Κατά τη γνώμη μου, θα ήταν εσφαλμένο να θεωρηθεί ότι ένα κράτος μέλος υποχρεούται να μεριμνά ώστε ο διακινούμενος εργαζόμενος που επιστρέφει για να εργαστεί ως δημόσιος υπάλληλος σε άλλο κράτος μέλος να τίθεται στην ίδια μοίρα με τους ημεδαπούς δημοσίους υπαλλήλους. Εν πάση περιπτώσει, αυτό θα μπορούσε να αποδειχθεί αδύνατο, εφόσον τα εθνικά συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως των δημοσίων υπαλλήλων μπορεί να διαφέρουν σημαντικά. Επομένως, η πλήρης ισότητα μεταχειρίσεως θα μπορούσε να επιτευχθεί μόνον με κοινοτικές διατάξεις που θα εναρμόνιζαν τη νομοθεσία των κρατών μελών περί κοινωνικής ασφαλίσεως· είναι σαφές όμως ότι ο κανονισμός αποσκοπεί μόνο στον συντονισμό και όχι στην εναρμόνιση των εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως: βλ. την απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 1986, 41/84, Pinna (Συλλογή 1986, σ. 1, σκέψη 20). Εξάλλου, τα συστήματα κοινωνικής ασφαλίσεως των δημοσίων υπαλλήλων δεν εμπίπτουν εν πάση περιπτώσει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού. Επομένως, δεν μπορεί ο κανονισμός να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι θέτει ως όρο ότι οι δημόσιοι υπάλληλοι στα διάφορα κράτη μέλη πρέπει να απολαύουν των αυτών πλεονεκτημάτων ή να υπόκεινται στις ίδιες υποχρεώσεις.

20. Επομένως, φρονώ ότι η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως που περιέχεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού δεν παραβιάζεται με την άρνηση επιστροφής των εισφορών κοινωνικής ασφαλίσεως υπό περιστάσεις όπως αυτή της παρούσας υποθέσεως.

21. Εξάλλου, θα ήθελα να προσθέσω ότι μια τέτοια αρνητική απάντηση είναι επίσης σύμφωνη με τις άλλες διατάξεις του κανονισμού που μνημονεύονται στη διάταξη περί παραπομπής. Όπως ανέφερα, το άρθρο 9, παράγραφος 1, δεν επιτρέπει στα κράτη μέλη να εξαρτούν το δικαίωμα προαιρετικής συνεχιζομένης ασφαλίσεως από τον όρο να συνεχίζει ο εργαζόμενος να διαμένει στην επικράτεια του οικείου κράτους μέλους. Το άρθρο 9, παράγραφος 2, προβλέπει ότι οι ασφαλιστικές περίοδοι που συμπληρώνονται σε άλλα κράτη μέλη συνυπολογίζονται, κατά το μέτρο του αναγκαίου, για τη χορή-

γηση ενός τέτοιου δικαιώματος. Ωστόσο, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η προσφεύγουσα έχει δικαίωμα προαιρετικής ασφαλίσεως· πράγματι, ακριβώς από το δικαίωμα αυτό θέλει να παραιτηθεί προτιμώντας το δικαίωμα επιστροφής των εισφορών. Εξάλλου, οι ειδικές λεπτομέρειες εφαρμογής των γερμανικών συστημάτων ασφαλίσεως, που καθορίζονται στο σημείο Γ.7 του παραρτήματος VI του κανονισμού, που έχω ήδη παραθέσει στο σημείο 3, εγγυώνται το δικαίωμα της προσφεύγουσας να καταβάλλει προαιρετικές εισφορές. Επομένως, διαπιστώνεται ότι ο κανονισμός αποσκοπεί μάλλον στην προστασία των διακινουμένων εργαζομένων, διασφαλίζοντάς τους τη δυνατότητα να αποκτήσουν ή να διατηρήσουν το δικαίωμα καταβολής προαιρετικών εισφορών, το οποίο τους παρέχει συνήθως η εθνική νομοθεσία, παρά στο να τους επιτρέψει να αξιώσουν την επιστροφή των εισφορών που κατέβαλαν. Εξάλλου, πρέπει να σημειωθεί ότι το άρθρο 10, παράγραφος 2, περιορίζει το δικαίωμα επιστροφής εισφορών δυνάμει της νομοθεσίας ενός κράτους μέλους· δεν προβλέπει καμιά διεύρυνση τέτοιων δικαιωμάτων. Εντούτοις, η διάταξη αυτή δεν αφορά άμεσα την παρούσα υπόθεση, καθόσον δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 4, η υπαγωγή της προσφεύγουσας στο γαλλικό σύστημα κοινωνικής ασφαλίσεως των δημοσίων υπαλλήλων δεν μπορεί να θεωρηθεί ως «υποχρεωτική ασφάλιση» κατά την έννοια του κανονισμού.

22. Κατά συνέπεια, είμαι της γνώμης ότι στο προδικαστικό ερώτημα που υπέβαλε το Sozialgericht Reutlingen πρέπει να δοθεί η εξής απάντηση:

Το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητος, δεν συνεπάγεται ότι ένα κράτος μέλος υποχρεούται να επιστρέφει τις εισφορές κοινωνικής ασφαλίσεως που υποχρεωτικώς κατέβαλε εργαζόμενος ο οποίος στη συνέχεια διορίζεται σε θέση στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους όπου καλύπτεται από ειδικό σύστημα ασφαλίσεως των δημοσίων υπαλλήλων, διατηρώντας το δικαίωμα της προαιρετικής συνεχιζομένης ασφαλίσεως στο πρώτο κράτος, αυτό δε ισχύει παρά το γεγονός ότι όποιος, αφού κατέβαλε τις ίδιες εισφορές δυνάμει της νομοθεσίας του πρώτου κράτους, διορίζεται δημόσιος υπάλληλος στο ίδιο κράτος, έχει δικαίωμα επιστροφής των εισφορών του.